

Yliopistojen autonomia kaipaa vahvistamista – ei kaventamista

Yliopistojen itsehallinto ja tieteen vapaus uhkaavat kaventua eri tavoin. Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi viime maanantaihin mennessä lausuntoja yliopistojen uudesta rahoitusmallista. Siinä halutaan kasvattaa strategisen rahoituksen osuutta peräti kolmella prosenttiyksiköllä. Samalla se tarkoittaa koulutuksen ja tutkimuksen perusteella jaettavan rahoituksen pienentämistä 48 miljoonalla eurolla.

Professoriliiton ja Tieteentekijöiden liiton mielestä tämä merkitsee yliopistojen autonomian kaventumista ja poliittisen ohjauksen kasvua.

- Tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva yliopisto-opetus edellyttävät pitkäjänteisyyttä, jonka tulee näkyä myös rahoitusmallissa. Vaihtuvilla hallitusohjelmilla ja poliittisilla päättäjillä ei saa olla liian suurta rahoituksen kautta tapahtuvaa ohjaavaa vaikutusta. Strategiaperusteisen rahoituksen merkittävä kasvattaminen loukkaa yliopistojen autonomiaa, Professoriliitto toteaa lausunnossaan.

Strategisen rahan osuuden kasvattamisella OKM haluaa vauhdittaa yliopistojen rakenteellista kehittämistä. Viime tiistaina pidetyssä korkeakoulujohdon seminaarissa OKM:n johto piti yliopistojen ”poisvalintoja” liian vaatimattomina.

- Jos ministeriö haluaa ohjata yliopistoja strategisella ”porkkanarahalla”, olisi parempi, että tähän käytettäisiin yliopistojen yleisen menokehyksen ulkopuolista rahaa, jolloin yhden yksikön menestys ei väistämättä tarkoittaisi toisen näivettymistä, Tieteentekijöiden liitto katsoo lausunnossaan.

Yliopistolain arviointia käsitellään tänään OKM:n järjestämässä työpajassa. Liittojen mielestä perustuslain takaamaa, yliopistolaissa määriteltyä yliopistojen itsehallintoa on vahvistettava.

Myös yliopistojen sisäinen itsehallinto puhuttaa. Liitot ovat panneet huolestuneena merkille puheenvuorot, joissa kerrotaan yliopistojen johdon erkaantuneen yliopistoyhteisön arkipäivästä. Tähän liittyvä Yliopistokäännös!-vetoomus on kerännyt verkossa jo noin 3400 nimeä.

- Huomautimme toistuvasti yliopistolakia valmisteltaessa, että yliopiston itsehallinto jää torsoksi verrattaessa sitä esimerkiksi kunnalliseen itsehallintoon tai osakeyhtiön yhtiökokouksen asemaan. Tästä seuraavat ongelmat alkavat nyt tulla entistä selvemmin näkyviin, sanoo Tieteentekijöiden liiton puheenjohtaja Petri Koikkalainen.

Julkisoikeudellisissa yliopistoissa yliopistoyhteisö valitsee hallituksen ulkoisetkin jäsenet, mutta sillä ei ole esimerkiksi kollegion kautta lain takaamaa mahdollisuutta hallitusvaalien välillä vaikuttaa yliopiston strategiaan tai todeta toimivan johdon luottamusta. Siksi luottamuspuolan tai ”legitimiteettikriisin” kaltaisia ilmiöitä joudutaan jatkuvasti puimaan yleisessä julkisuudessa yliopiston omien toimielinten sijaan.

- Yliopistolakiin ja yliopistojen johtosääntöihin tulisi harkita muutoksia, joilla itsehallinnollisten elinten, esimerkiksi yliopistokollegion asemaa vahvistetaan, tähdentää Professoriliiton puheenjohtaja Kaarle Hämeri.

Luottamuksen todentaminen on itsehallinnollisen yhteisön peruseriaate. Liittojen mielestä sen toteutuminen on nykyisen yliopistolain perusteella epävarmaa. Muukin yliopistoyhteisö kuin hallituksen jäsenet voitaisiin saada nykyistä paremmin mukaan esimerkiksi strategian määrittelyyn, toiminnan arviointiin tai johdon valintaan. Yliopistotasolla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kollegion vahvistamista, yksikötasolla tiedekuntatasoisten kollegiaalisten elinten.

Samaan asiaan kiinnitti huomiota myös eduskunnan sivistysvaliokunta yliopistolain edellisen arvioinnin yhteydessä kolme vuotta sitten. ”Sivistysvaliokunta pitää yliopistoyhteisön laajaa osallistumista strategiseen keskusteluun koko yliopistoyhteisön toimivuuden kannalta siinä määrin tärkeänä, että valiokunta kehottaa opetus- ja kulttuuriministeriötä arvioimaan jatkossa myös tarvetta täsmentää lainsäädäntöä tältä osin”, valiokunnan lausunnossa todettiin.

Tieteentekijöiden liitto ja Professoriliitto edellyttävät, että valtioneuvosto ja opetus- ja kulttuuriministeriö huomioivat yliopistoyhteisön tämänhetkisen huolen vaikutusmahdollisuuksistaan ja sivistysvaliokunnan kehittämissuhteet ja ottavat tarkasteluun yliopistolain ja yliopistojen johtamismallit pitäen silmällä yliopistoyhteisön riittäviä vaikutusmahdollisuuksia ja luottamuksen rakentumista yliopistoyhteisössä.

LISÄTIETOJA:

puheenjohtaja Kaarle Hämeri (Professoriliitto), 040 568 4487;

puheenjohtaja Petri Koikkalainen (Tieteentekijöiden liitto), 050 544 7442;

toiminnanjohtaja Tarja Niemelä (Professoriliitto), 050 3402 725;

toiminnanjohtaja Eeva Rantala (Tieteentekijöiden liitto), 040 7508 284